

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "กลองยาวในสังคมและวัฒนธรรมชาวนครสวรรค์" ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยคดีวิทยา ดังนี้

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

1. พื้นที่ภาคสนาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกศึกษาแหล่งศิลปะกลองยาวพื้นบ้านในบริเวณเขตอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากมีหลักฐานการเป็นต้นกำเนิดของการแสดงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์เป็นส่วนใหญ่ การตั้งถิ่นฐานของศิลปินและสังเกตจากการยังมีการแสดงพื้นบ้านปรากฏให้เห็นมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่โอกาสในงานเทศกาลและงานบุญประเพณีต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอซึ่งแสดงเฉพาะชุมชนเล็ก ๆ โดยผู้แสดงเป็นผู้มีวัยที่ชราภาพมากแล้วเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเขตอำเภออื่น ๆ มีปรากฏให้เห็นบ้างเป็นครั้งคราวแต่เป็นไปในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในปัจจุบัน

2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนดังนี้

2.1 วางแผนการศึกษาเพื่อเข้าพื้นที่ที่กำหนดในงานภาคสนาม

2.2 การศึกษาสังคมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ โดยวิธีการศึกษาสังเกตแบบมี

ส่วนร่วม (participatory observation)

2.3 ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศิลปินกลองยาว ชาวบ้าน นักวิชาการดนตรี และศิลปะการแสดงที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา

2.4 ศึกษาลักษณะทางกายภาพ ขนาด รูปร่าง และสภาพทั่วไปของกลองยาว

2.5 บันทึกเสียงที่บรรเลงจากการตีกลองยาวในจังหวัดต่าง ๆ

2.6 บันทึกเสียงที่บรรเลงจากการประสมวงกลองยาว

2.7 บันทึกลีลาหรือท่าทางที่ใช้ประกอบการตีกลอง ความสัมพันธ์ที่มีกับเสียงและการตีกลองยาว

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล

1. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม
2. เครื่องบันทึกเสียงแบบอนาล็อก (analog tape recorder)
3. กล้องถ่ายรูปแบบดิจิทัล (digital camera)
4. กล้องวิดีโอทัศน์แบบดิจิทัล (digital video recorder)
5. เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม เช่น สายวัด ตลับเมตร เครื่องเทียบเสียง

เป็นต้น

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมข้อมูลในการวิจัย
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม
3. การจัดกระทำข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอข้อมูล

โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมข้อมูลในการวิจัย

การเตรียมข้อมูลในการวิจัย และการออกเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เตรียมแหล่งข้อมูลที่ศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สังเกต สัมภาษณ์ และสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 3 แหล่ง คือ

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเอกสาร สิ่งพิมพ์ และสื่อโสตทัศน์ต่าง ๆ อันได้แก่ เอกสารงานวิชาการ วารสาร รายงานการสัมมนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เทปเสียง และวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 ห้องสมุดสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

1.1.2 ห้องสมุดสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

1.1.3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1.1.4 ห้องสมุดกลาง สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล

1.1.5 ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตนฯ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล

1.1.6 ห้องสมุดกลาง สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.1.7 ห้องสมุดสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏเชียงใหม่

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษางานภาคสนาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกศึกษาแหล่งศิลปะ กลองยาวพื้นบ้านในบริเวณเขตอำเภอพยุหะคีรี และได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลตาม ขั้นตอนวิธีการทางมานุษยดนตรีวิทยาจากพื้นที่สนามดังนี้

1.2.1 บ้านศิลปินกลองยาวในเขตอำเภอพยุหะคีรี

1.2.2 งานประเพณีต่าง ๆ ในเขตอำเภอพยุหะคีรี

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มของบุคคลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคั้งนี้ออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มนักวิชาการดนตรีวิทยา กลุ่มนักวิชาการดนตรีและศิลปะการแสดงที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา กลุ่มศิลปินกลองยาว และกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา

1.3.1 กลุ่มนักวิชาการดนตรีวิทยา

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ อาจารย์สาขาวิชา ดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2) รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ แสงทอง อาจารย์สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

1.3.2 กลุ่มนักวิชาการดนตรีและศิลปะการแสดงที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา

1) อาจารย์สมบุญ มากบุญ ครูใหญ่โรงเรียนพยุหะวิทยา อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ อดีตศึกษานิเทศก์อำเภอเมืองนครสวรรค์ ศึกษานิเทศก์จังหวัดตรัง ศึกษานิเทศก์จังหวัดกำแพงเพชร และอดีตผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษาและ วัฒนธรรม เขตการศึกษา 8

2) อาจารย์พันทิพา สังข์หิรัญจิต ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสตรี นครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

3) อาจารย์สำรวย ชมนา ครูชำนาญการ โรงเรียนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

4) อาจารย์วิไลพร พูลสวัสดิ์ ครูชำนาญการ โรงเรียนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

5) อาจารย์เทพิกา รอดสการ อาจารย์สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

6) อาจารย์สุรวิรัตน์ จินพงษ์ อาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

1.3.3 กลุ่มศิลปินกลองยาว

1) นายล้วน จิวสุข หัวหน้าคณะกลองยาวคณะนายล้วน จิวสุข หมู่ที่ 7 ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

2) นายบุญมี จิวสุข ครูฝึกกลองยาวคณะนายล้วน จิวสุข

3) นายสุทนต์ พวงสมบัติ ครูฝึกกลองยาวคณะบุญมาศิลป์ หมู่ที่ 4 ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

4) นางประพิช แสงเถื่อน (ยาระเขตต์) หัวหน้าคณะกลองยาวคณะประพิช รุ่งเรืองศิลป์ หมู่ที่ 2 ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

5) นายเจน แสงเถื่อน ครูฝึกกลองยาวคณะประพิช รุ่งเรืองศิลป์

6) นายสำรวย ชมนา ครูฝึกกลองยาวคณะเขาทอง หมู่ที่ 5 ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

1.3.4 กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา

1) นายทิม ฤทธิ์เต็ม อายุ 84 ปี (เกิด พ.ศ.2466) อาชีพทำนา ชาวบ้าน หมู่ที่ 10 ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

2) นางจำลอง แฉ่นแก้ว อายุ 77 ปี (เกิด พ.ศ.2473) อาชีพทำนา อดีตผู้เล่นกลองรำคณะนายหล้า จิวสุข ชาวบ้านหมู่ที่ 6 ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

3) นางลำดวน กอบสวัสดิ์ อายุ 46 ปี (เกิด พ.ศ.2504) อาชีพทำนา อดีตผู้เล่นกลองรำคณะบุญมาศิลป์ ชาวบ้านหมู่ที่ 8 ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

4) นางกุหลาบ วิจิตรระกะ อายุ 56 ปี (เกิด พ.ศ.2494) อาชีพทำนาและขายอาหาร ชาวบ้านหมู่ที่ 8 ตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

5) นายประจวบ ปิ่นสกล อายุ 69 ปี (เกิด พ.ศ.2481) อาชีพทำนาและรับจ้างเล่นดนตรีไทย ชาวบ้านหมู่ที่ 2 ตำบลเนินมะกอก อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

6) นายประจวบ เส็งเอี่ยม อายุ 56 ปี (เกิด พ.ศ.2494) อาชีพทำนา
 ชาวบ้านหมู่ที่ 6 ตำบลเนินมะกอก อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

7) นางเกลียว ทรงมาลี อายุ 69 ปี (เกิด พ.ศ.2481) อาชีพขายผักสด
 และเครื่องปรุงรสอาหาร ชาวบ้านหมู่ที่ 4 ตำบลน้ำทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

8) นายอัมพร จินพงษ์ อายุ 59 ปี (เกิด พ.ศ.2491) อาชีพพนักงานเฝ้า
 ท้องถิ่น (สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำทรง) ชาวบ้านหมู่ที่ 4 ตำบลน้ำทรง อำเภอพยุหะคีรี
 จังหวัดนครสวรรค์

9) นางสิริรัตน์ อินทรศักดิ์ อายุ 55 ปี (เกิด พ.ศ.2495) อาชีพ
 รับราชการครู ชาวบ้านหมู่ที่ 6 ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

10) นายสำราญ วันเทียน อายุ 76 ปี (เกิด พ.ศ.2474) อาชีพ
 รับราชการทหาร (ข้าราชการบำนาญ) และช่างซ่อมเครื่องดนตรีไทย ชาวบ้านหมู่ที่ 7 ตำบล
 ย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

11) นายสุภาพ ปานกริบ อายุ 59 ปี (เกิด พ.ศ.2491) อาชีพทำนา
 ชาวบ้านหมู่ที่ 5 ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

12) นายมัน น้อยเจริญ อายุ 73 ปี (เกิด พ.ศ.2477) อาชีพทำนา
 อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

13) นางสอิ่ง น้อยเจริญ อายุ 53 ปี (เกิด พ.ศ.2497) อาชีพทำนาและ
 ขายของชำ ชาวบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่
 เกี่ยวข้องกับกลองยาวและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่ ศิลปินกลองยาว นักวิชาการดนตรี
 วิทยา นักวิชาการดนตรีพื้นบ้าน นักวิชาการศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ช่างซ่อมเครื่องดนตรีไทย
 และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา สัมภาษณ์ศิลปินกลองยาวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ
 กลองยาวและคณะกลองยาว การถ่ายทอดความรู้ การแสดงกลองยาว การตีกลองยาว
 และมุมมองต่าง ๆ ของกลองยาวในสังคมและวัฒนธรรมชาวนครสวรรค์ สัมภาษณ์นักวิชาการ
 ดนตรีวิทยา นักวิชาการดนตรีพื้นบ้าน นักวิชาการศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และชาวบ้านที่อาศัย
 อยู่ในพื้นที่ศึกษา ถึงประวัติและการแสดงกลองยาวรวมทั้งมุมมองต่าง ๆ ของกลองยาวในสังคม
 และวัฒนธรรมชาวนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังได้สังเกตการณ์เกี่ยวกับการซ่อมกลอง การตั้งเสียง
 กลองยาว การเรียนการสอนตีกลองยาว และการแสดงการตีกลองในงานต่าง ๆ โดยมีการบันทึก

ข้อมูลด้วยแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ และเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม

3. การจัดกระทำข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลดังนี้

3.1 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เสียงและภาพที่บันทึกจากเครื่องบันทึกเสียงและกล้องวิดีโอมาถอดเรียบเรียงและพิมพ์เป็นเอกสารเพื่อการวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นข้อมูลประกอบของการวิจัย

3.2 สัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ต เนื่องจากยังไม่เคยมีการบันทึกโน้ตจังหวะการตีกลองยาวเป็นโน้ตดนตรีแบบสากลหรือรูปแบบของการคัดลอกโน้ต (transcription) ที่สามารถนำมาอ้างอิงใช้เป็นรูปแบบการบันทึก ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการบันทึกโน้ตจังหวะการตีกลองยาวโดยใช้ระบบโน้ตสากลเป็นฐานเพื่อให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ ของสัญลักษณ์ทางดนตรี โดยสัญลักษณ์ของตัวโน้ต ตัวหยุด และค่าความยาวของเสียงตัวโน้ตและค่าความยาวของการหยุดเสียงจะใช้ระบบเดียวกับระบบโน้ตสากล แต่ต่างเฉพาะตำแหน่งของตัวโน้ตที่ใช้ในการบันทึกเสียงจังหวะกลองยาว และมีเครื่องหมายประกอบอีกหนึ่งชนิดคือช่อง รายละเอียดของตำแหน่งในการบันทึกโน้ตจังหวะการตีกลองยาวมีดังนี้

- ตำแหน่งที่ 1 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตเสียงซ็อง
- ตำแหน่งที่ 2 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียง บ่อม
- ตำแหน่งที่ 3 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียงเสียง มะ
- ตำแหน่งที่ 4 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียง พู
- ตำแหน่งที่ 5 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียง เป็ง
- ตำแหน่งที่ 6 ซึ่งมีเครื่องหมายมาร์กาโต (marcato) กำกับเหนือตัวโน้ต เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียง เป็ง
- ตำแหน่งที่ 7 เป็นตำแหน่งที่ใช้บันทึกโน้ตกลองยาวเสียง ป๊ะ

3.3 นำข้อมูลจากการบันทึกเสียงกลองมาถอดคัดลอกเป็นโน้ตดนตรีสากล และวิเคราะห์ตามกระบวนการดนตรีวิทยาเพื่อนำเสนอในรูปแบบเอกสาร

3.4 จัดพิมพ์โน้ตดนตรีสากลด้วยคอมพิวเตอร์ดนตรีโปรแกรม Encore version 4.5

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยให้ศิลปินและบุคคลที่มีความรู้ทางด้านกลองยาวและนักวิชาการทางดนตรีตรวจสอบข้อมูล เพื่อประเมินค่าความน่าเชื่อถือ และนำข้อบกพร่องไปแก้ไขและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์แล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์

4.1 ข้อมูลเอกสาร วิเคราะห์ในประเด็นความเชื่อและบทบาทพัฒนาการของกลองยาว โดยการตรวจสอบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพิธีกรรมเกี่ยวกับกลองยาว การตีกลองยาว การแสดงกลองยาวในงานต่าง ๆ เพื่อทำการตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลหลังจากเก็บข้อมูลภาคสนาม

4.3 วิเคราะห์จังหวะที่ใช้ในการตีกลองยาว ในประเด็นโครงสร้างจังหวะ ประโยคจังหวะ และการแปรจังหวะ

5. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยดังนี้

5.1 ความเป็นมาและลักษณะเฉพาะทางกายภาพของกลองยาว นำเสนอในบทที่ 4 โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้

5.1.1 กลองกับสังคมไทยในอดีต

5.1.2 กลองรูปถ้วย

5.1.3 ความเป็นมาของกลองยาวในจังหวัดนครสวรรค์

5.1.4 คณะกลองยาวที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครสวรรค์

5.1.5 ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของกลองยาวในจังหวัดนครสวรรค์

5.2 ความเชื่อและบทบาทของกลองยาว นำเสนอในบทที่ 5 โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้

5.2.1 ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับกลองยาว

5.2.2 บทบาทของกลองยาว

- 5.3 จังหวะที่ใช้ในการตีกลองยาว นำเสนอในบทที่ 6 โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้
 - 5.3.1 โครงสร้างจังหวะ
 - 5.3.2 ประโยคจังหวะ
 - 5.3.3 การแปรจังหวะ
- 5.4 การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย นำเสนอในบทที่ 7 โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้
 - 5.4.1 สรุปผลการวิจัย
 - 5.4.2 อภิปรายผลการวิจัย
 - 5.4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย